Beredskap, sjølforsyning og matsikkerhet

Pensjonistakademiet Campus Ås
Sørhellingabygget 28.09.2022

Lars Fredrik Stuve

Korn- og mel beredskap i Norge

- **I 1928 fikk vi Kornloven –** beredskapstenkningen nedfelles her
- **St.prp. nr. 113 (1968 – 1969)**
  Vedtatt mål om å etablere lager for **7 måneders** forbruk av **matkorn** og **8 måneders** forbruk av **kornråvarer til kraftfôr**.
- Fra 1968 til 1978 ble det i bygget **ny lagerkapasitet** for i alt 626 000 tonn.
- **St. meld. nr. 43 (1976 – 77)**
  Vedtatt mål om å etablere lager av **ett års normalt forbruk av matkorn - 475 000 tonn** og **korn til kraftfôr - 1,4 mill. tonn** målt pr. 1. januar. **Totalt lagerbehov var dermed 1,9 mill. tonn**.
  - ✓ Fra 1978 til 1990 ble det etablert ny lagerkapasitet på 560 000 tonn
- Dette var så nivået for vårt beredskapslager fram til 1995
- I perioden **1995 til juli 2000** ble kravet til beholdning av korn og mel målt pr. 1. juli redusert til å dekke **6 måneders forbruk**
- I perioden **juli 2000** til **desember 2003** ble lagrene **avviklet**

Utvikling i beholdningene av matkorn og mel i perioden 2000 - 2018

- **St. meld. nr. 17 (2001-2002)** «Samfunnssikkerhet – veien til et mindre sårbart samfunn» dannet grunnlaget for avviklingen
- Behovene for å bygge opp **eventuelle reserver** skulle heretter dekkes av industrien sjøl ved **forsert import**

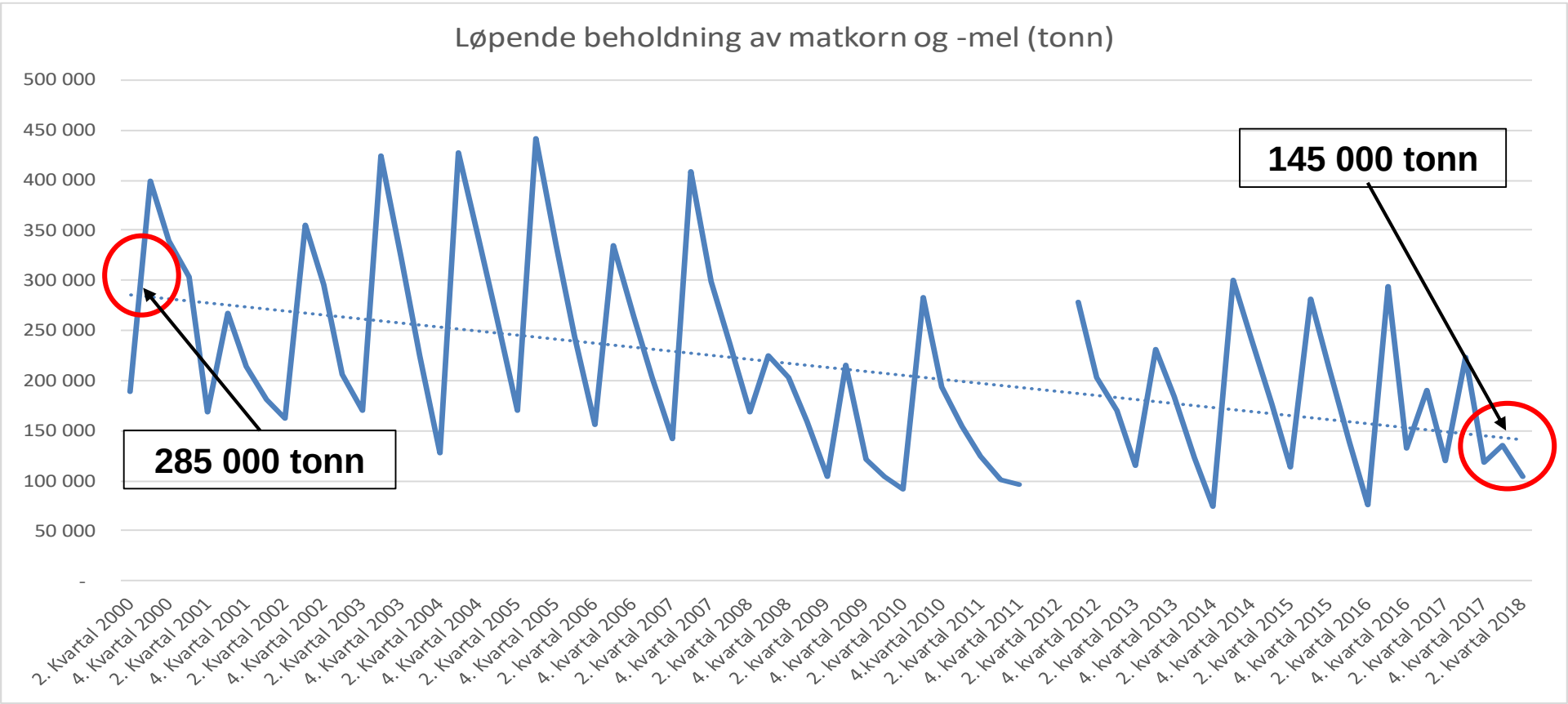

Nye ambisjoner for norsk matproduksjon

Nye ambisjoner for norsk matproduksjon

- «Økt matproduksjon (1% pr. år) - skal **i størst mulig grad** baseres på bruk av norske fôrressurser»

Nye ambisjoner for norsk matproduksjon ?

I den første Solbergregjeringens plattform fra høsten 2013 heter det:

«Regjeringen vil arbeide for en ***høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn****»*

Listhaug ber Felleskjøpet Agri kjøpe Stavanger Havnesilo

- Sylvi Listhaug stryker bevilgningen på 5. mill. kroner til beredskapslagring av korn i Statsbudsjettet for 2014

- Landbruksminister Sylvi Listhaug (Frp) nekter å ta ansvar for at landets største kornlager kan bli revet. Hun ber Felleskjøpet Agri kjøpe lageret eller «rydde opp sjølv»

Ambisjonene for norsk matproduksjon økes

Innst. 285 S

(2013–2014)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 106 S (2013–2014)

s. 18 - punkt 2.3.1

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre

viser til at reell økt selvforsyningsgrad er avhengig av at økt matproduksjon skal være med grunnlag i norske fôrressurser.

Dette må legges til grunn ved utformingen av landbrukspolitikken».

Det ble laget mange utredninger om behovet for beredskapslagring av korn i perioden 2012 - 2017

«ROS-analysen skal legge til grunn gjeldende planforutsetninger for forsyningsberedskapen innenfor matvaresektoren som er basert på at både nasjonal produksjon og import langt på vei kan bli opprettholdt også i kriser»

Bakgrunn

DSB gjennomførte i 2016 på oppdrag fra NFD og LMD en ROS-analyse av verdikjeden for norsk matforsyning etter pålegg fra flertallet i Stortingets Næringskomitè.

Mandatet for analysen var:

- *«Utvalget skal ta utgangspunkt i de viktigste forutsetningene for norsk matsikkerhet: kontinuerlig produksjon av mat, ivaretakelse av produksjonsgrunnlaget og et* ***velfungerende handelssystem»***
- *«Å vurdere sårbarhet og robusthet i matproduksjon og matforsyning fra land og sjø på kort og lang sikt»*
- *«ROS-analysen skal omfatte ansvar, virkemidler og evne til krisehåndtering»*

ROS-analyse av norsk matforsyning

6. Januar 2017

Foto: Colourbox

DSB rapporten: **Risiko- og sårbarhetsanalyse av norsk matforsyning**

Mandatet begrenset DSB til kun å se på effekten av **ett enkelt års avlingssvikt** og forutsatte at forsynings- sikkerheten fortsatt skulle baseres på **velfungerende verdensmarkeder** også for korn

Spørsmålet en må stille seg er:

- **Gir dette menig og er det godt nok å legge slike premisser i et mandat for en seriøs risiko og sårbarhetsanalyse?**

DSBs ROS-analyse har følgende forslag til tiltak:

Tilbudssvikt – import / egenproduksjon

- **Styring av risiko knyttet til tilgangen av korn og fôrråstoffer**
  - Landbruksdirektoratet har et ansvar for administrasjon av importvernet. Landbruksdirektoratet bør få i oppdrag å overvåke risiko for internasjonal tilbudssvikt.
- **Planer for lageroppbygging av korn**
  - Myndighetene bør utrede hvilke tiltak som er nødvendig for å kunne reetablere lagring ved en endret vurdering av behovet.
- **Kvantifisere potensial for omstilling**
  - Produksjons- og forbruksmønsteret kan legges om i krisetider. Potensialet for omstilling av produksjon og forbruksmønster bør kvantifiseres.
- **Restriktiv jordvernpraksis**
  - Av beredskapshensyn bør det utvises tilbakeholdenhet med å godkjenne omdisponering av dyrket og dyrkbar jord i områder som er gunstige for landbruksproduksjon.

Ved militær konflikt

- **Etablere et felles sivilt planleggingsgrunnlag for militær konflikt**
  - Regjeringen bør utvikle et felles planleggingsgrunnlag for å håndtere forsyningsmessige utfordringer ved et angrep på Norge.
- **Vurdere beredskapsordningen for mat**
  - På grunn av endrede planforutsetninger bør NFD vurdere ordningen med beredskapslagre av nød proviant og lageroppbyggingsplaner.

Beredskapslager - vedtak i Stortinget 6.02.2018

I en innstilling til to dok. 8 forslag 8:33 S og 8:41 S (2017 – 2018) våren 2018 uttaler Stortingsflertallet:
«Stortinget ber regjeringen fremme en egen sak for Stortinget i løpet av 2019 om etablering av nasjonale beredskapslagre av korn».

I denne forbindelse har vi merket oss følgende flertallsmerknader:

« (..)mulighetene for kornimport kan endres raskt med kort forvarsel»

« (…) vi må være forberedt på kriser hvor handelssystemet i kortere eller lengre perioder ikke fungerer optimalt, selv om det er lite sannsynlig at det skjer»

«(…) Det er ikke tilstrekkelig å ha som plan-forutsetning at handelen ikke kan påvirkes vesentlig»

STORTINGET

Innst. 112 S

(2017–2018)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Dokument 8:33 S (2017–2018) og Dokument 8:41 S (2017–2018)

Beredskapslager – så raskt som mulig?

«(…) *Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti (…)* ***ber om at et arbeid med å etablere beredskapslagring av matkorn igangsettes så raskt som mulig.»***

KrF

«*(…) Dette medlem mener derfor at det på noe lengre sikt, og senest innen 2025, igjen må etableres nasjonale beredskapslagre av korn i Norge.»*

Hvilket ambisjonsnivå bør en ha?

Beredskapslager Behov i 1000 tonn	3 måneders forbruk	6 måneders forbruk	12 måneders forbruk
Matkorn	85	170	340
Fôrkorn (karbohydrat)	340	685	1370
Totalt	425	855	1710

Kilde: Landbruksdirektoratet, gjennomsnitt forbruk 2008-2017

Hvilken lagringskapasitet har vi i dag?

Utvikling 1996 – 2018	
1996: Silokapasitet utenfor gårdsbruk	1 253 000 tonn
1996 – 2018: Avviklet/nedlagt	167 000 tonn
Ny kapasitet (anslag)	50 000 tonn
Teoretisk kapasitet 2018	1 136 000 tonn
Av dette utnyttbar kapasitet (85 %)	965 000 tonn

Kostnad ved etablering av ulike typer lager

- Tradisjonelle tørke og gårdslagre:
  12.000 – 15.000 pr. tonn
- Store anlegg - kornmottaksanlegg:
  ca. 5.000 pr tonn
- Enkle lagersiloer av stål med tett tak uten tørke:
  2.500 - 5.000 pr. tonn

Forbruk av matkorn i Norge inkl råvarer i RÅK-import

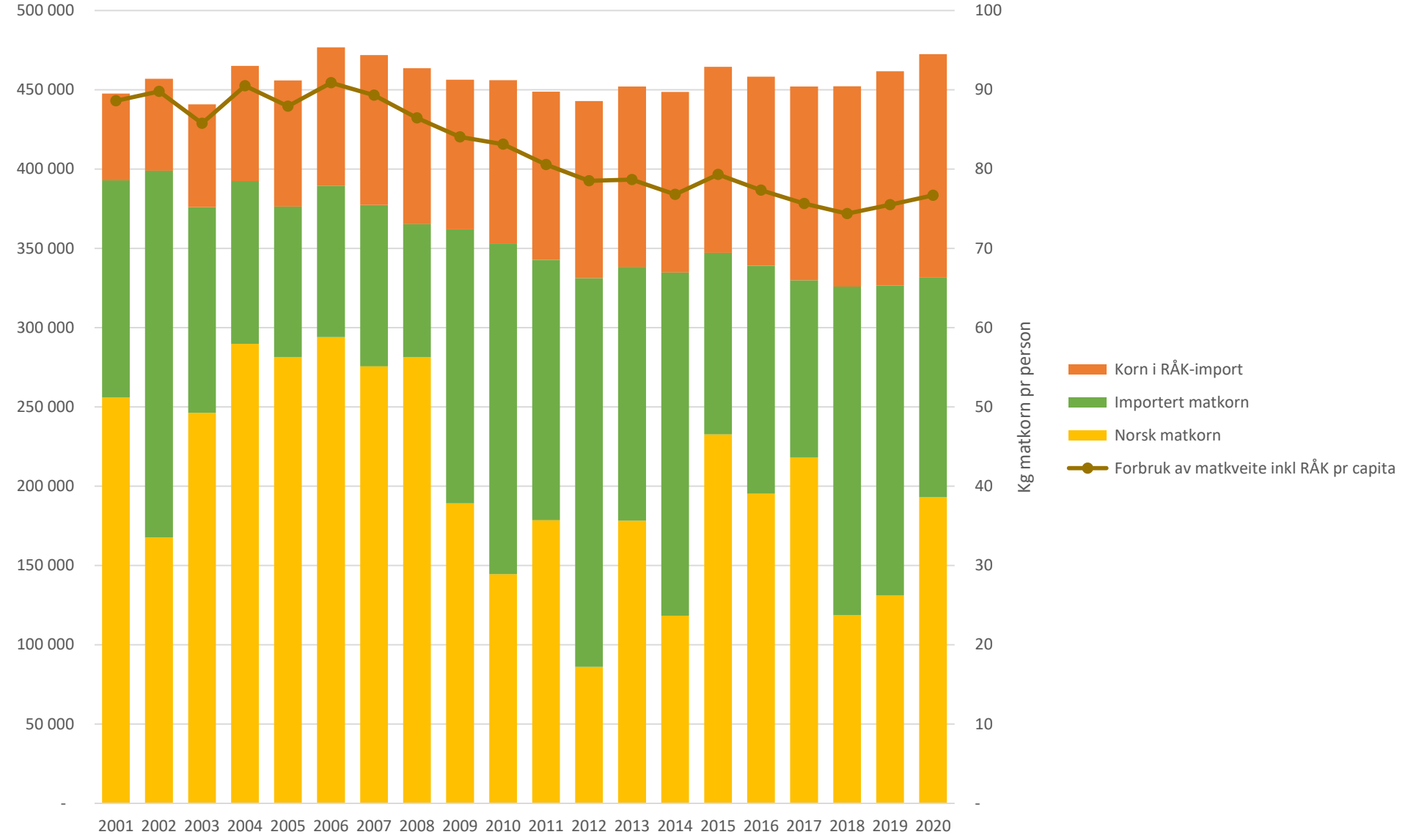

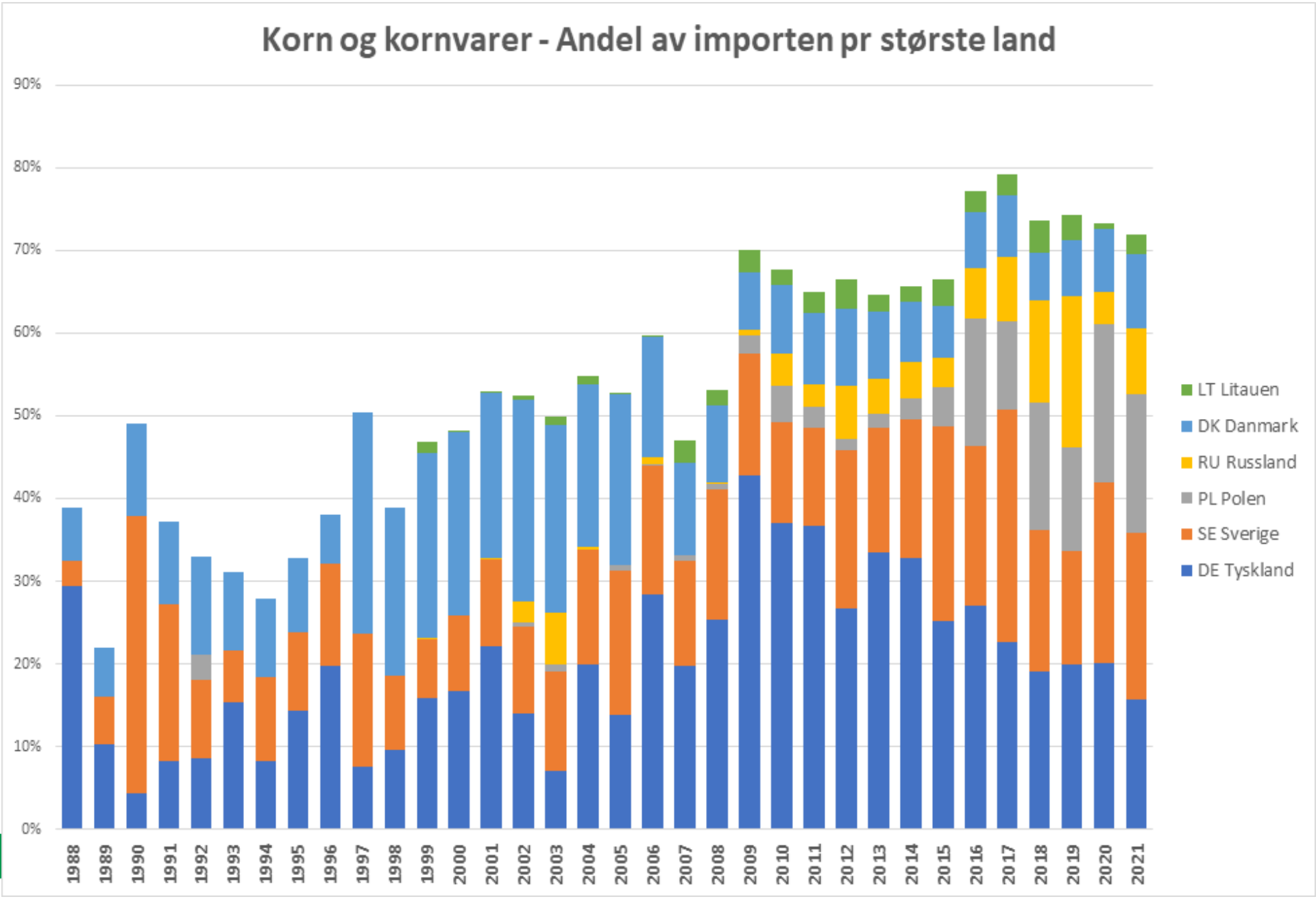
Korn og kornvarer - Andel av importen pr største land
90%
80%
70%
60%
50%
40%
30%
20%
10%
0%
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
LT Litauen
DK Danmark
RU Russland
PL Polen
SE Sverige
DE Tyskland

Estimert korninnhald i RÅK-import og mjøl

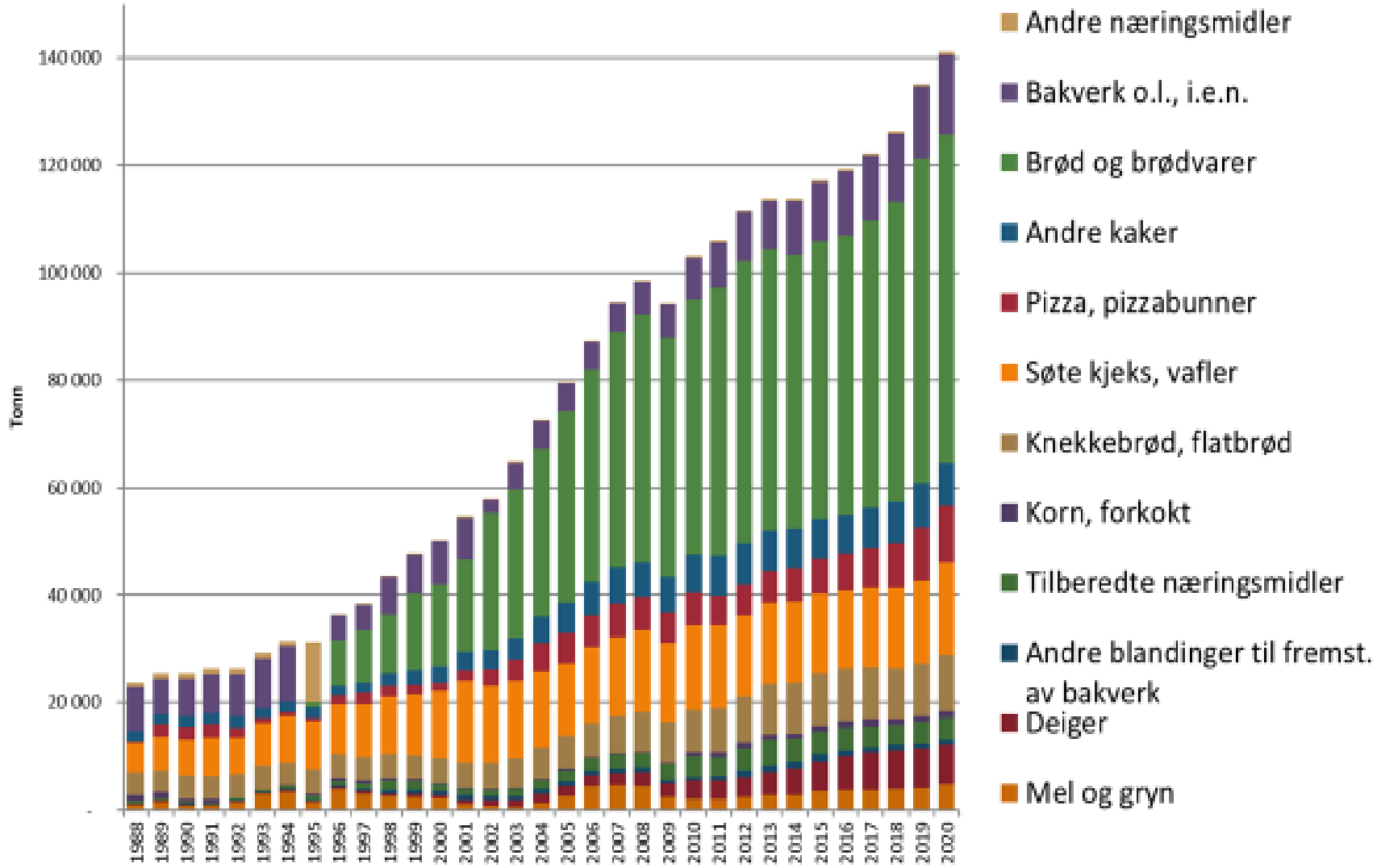

Utviklingen i vår selvforsyningsgrad

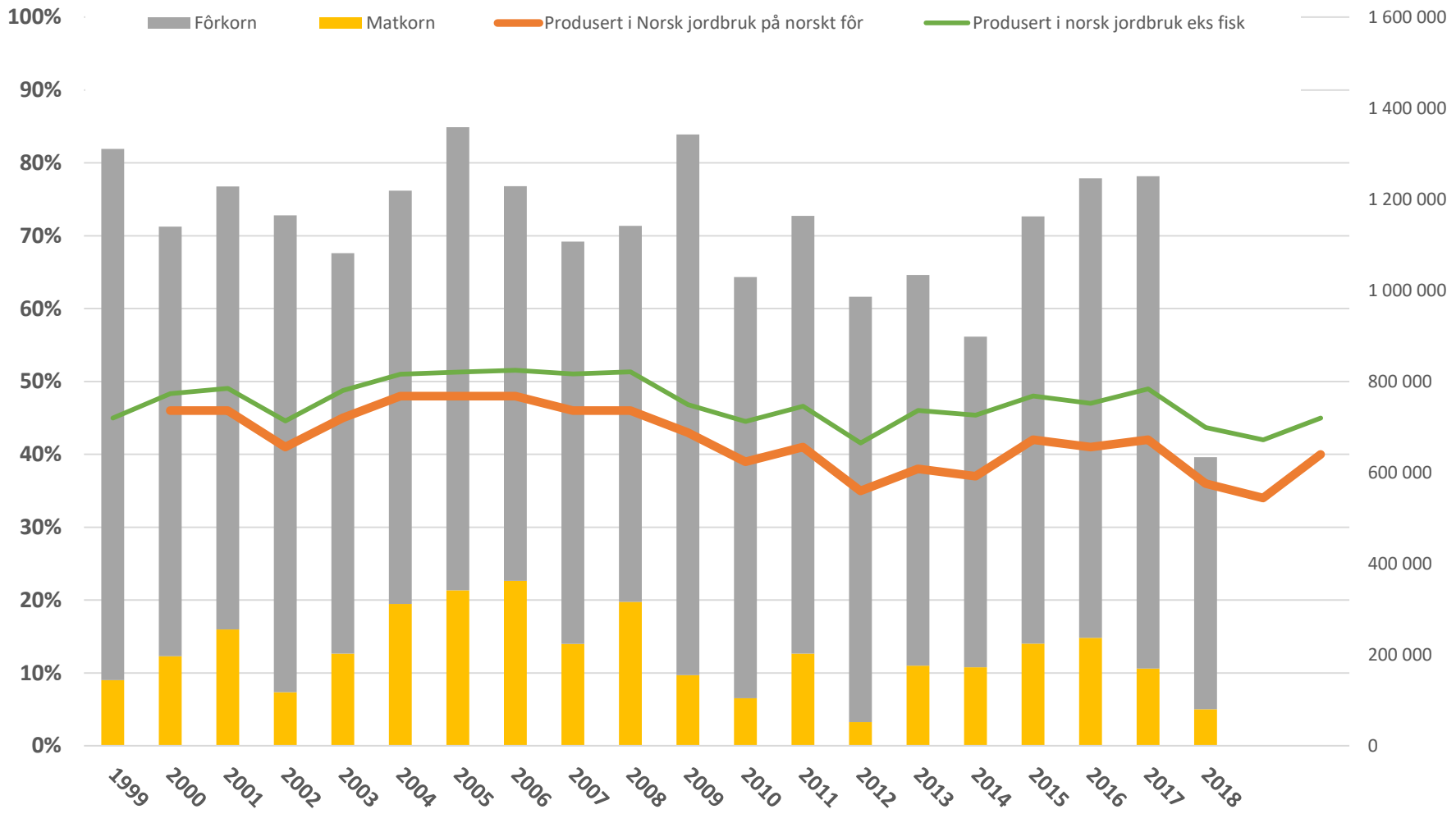

Kilde: Budsjettnemnda, 2020

Hva betyr de ulike matvarene i det norske kostholdet

	Sammensetning av kostholdet i % målt på energibasis	Produsert i Norge i % av inntak uavhengig av hvor fôret er produsert
	28,3 %	9,3 %
	19,5 %	18,7 %
	9,2 %	8,7 %
	3,9 %	2,4 %
	4 %	3,7 %
	3,9%	2,3 %

	Sammensetning av kostholdet i % målt på energibasis	Produsert i Norge i % av inntak
	1,7 %	0,8 %
	1,8 %	1,5 %
	1,5 %	1,5 %
	13,1 %	0,1 %
	9,2 %	0,2 %
Andre matvarer + grensehandel	3,9%	0,0 %

Kilde: Helsedirektoratet, 2021

Hva sier Hurdalsplattformen?

Regjeringen vil:

- *«Leggje fram og gjennomføre ein opptrappingsplan for trygg matproduksjon på norske ressursar og setje eit mål for sjølvforsyningsgrad av norske jordbruksmatvarer, korrigert for import av fôrråvarer, på 50 prosent»*

- *«Etablere beredskapslagring for korn»*

Arbeiderpartiet Senterpartiet

Landbruksdirektoratet skal utrede beredskapslagring av korn

Det er landbruks- og matminister Sandra Borch (Sp) som om utredningen.

Publisert: 14.03.22, 10:00

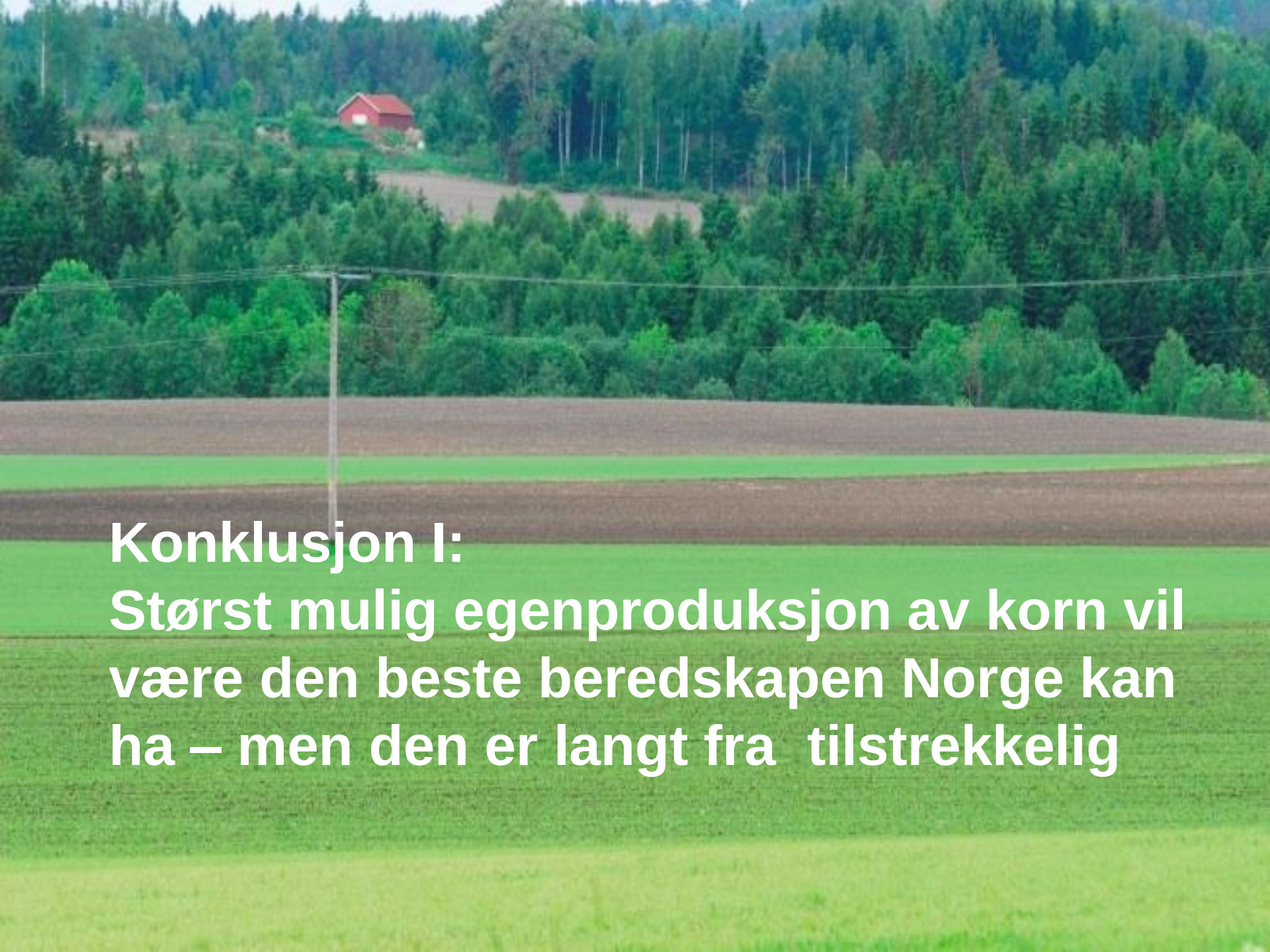

Konklusjon I:
Størst mulig egenproduksjon av korn vil være den beste beredskapen Norge kan ha – men den er langt fra tilstrekkelig

Konklusjon II:

- **Det er i dag ikke ledig silokapasitet i Norge for å ta hånd om et beredskaps-lager for matkorn**
- **Kostnaden med å etablere ny kapasitet vil være betydelig større enn det aktørene i korn og melbransjen selv er i stand til å håndtere**

Takk for oppmerksomheten!